

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan “Kant” Kavramına İlişkin Öğrenci Algıları¹

DOI: 10.26466/opus.693136

*

Kerem Bozdoğan* – Cemal Güven **

* Dr., Sınıf Öğretmeni, Gözüakçalar İlkokulu, MEB, Kocasinan/Kayseri/Türkiye

E-Posta: kb_38@hotmail.com

ORCID: [0000-0003-0605-2031](https://orcid.org/0000-0003-0605-2031)

** Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üni., Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Meram/Konya/Türkiye

E-Posta: cemalguven@gmail.com

ORCID: [0000-0001-5649-1273](https://orcid.org/0000-0001-5649-1273)

Öz

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersi 5., 6. ve 7. sınıf öğretim programında yer alan ve geliştirme ve pekiştirme düzeyinde öğrencilere verilen “kant” kavramının sekizinci sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığını incelemektir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden olan olgu bilim deseniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada mecazlar yoluyla veri toplama, yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi birlikte kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu; 2016-2017 eğitim-öğretim yılında alt, orta ve üst gelişmişlik düzeyine sahip yerleşim yerlerindeki okullarda maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilen; alt gelişmişlik düzeyde 252 (%36,36), orta gelişmişlik düzeyde 211 (%30,45) ve üst gelişmişlik düzeyde 230 (%33,19) olmak üzere toplam 693 sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda; gelişmişlik düzey farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğu kant kavramını “tarihi gerçeklerin fotoğrafını zihnimize canlandırarak, tarihi bilgileri doğru olarak yansıtan bir ayna ve ayak izleri, değerli bilgileri içeren bir karne ve bilgi hazinesi”, “tarihin karanlık noktalarını aydınlatan, geleceğe ışık tutan, tarih yolculuğunda rotayı belirleyen trafik işaretleri” şeklinde algıladıkları görüldükçe alt ve orta gelişmişlik düzeyde katılımcıların çoğu “tarihi gerçekleri ortaya çıkaran, soru işaretlerini gideren, tarihin parmak izleri” olarak algıladıkları belirlenmiştir. Alt gelişmişlik düzeydeki katılımcıların bir kısmı “verdiği bilgiyle bizleri doğru tarihe götüren, geçmişini bugüne taşıyan, tarihsel bilgileri ispatlayan, geçmiş tarihin hafızası” olarak algılandıkları orta ve üst gelişmişlik düzeydeki katılımcıların “tarihi bulmacaları çözen bir şifre, eksik kalmış tarihi bilgileri tamamlayan değerli bir yama” olarak algıladıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Kant, Metafor, Resim/Karikatür

¹ Bu makale Prof. Dr. Cemal Güven danışmanlığında Dr. Kerem Bozdoğan tarafından hazırlanan doktora tezinden derlenmiştir (Bkz. Tez numarası 541681)

Student Perceptions about the Concept of “Evidence” in Social Studies Curriculum

*

Abstract

The purpose of the research is to investigate 8th grade students' perceptions towards the concept of “evidence” included in the 5th, 6th, and 7th grade Social Studies curriculum and was taught to students at development and consolidation levels. The study was carried out by phenomenology method, one of the qualitative research designs. Metaphors, semi-structured interviews, and document analysis were used together in the research for data collection. Content analysis was administered for the analysis and interpretation of data. The population of the research consisted of a total of 693 8th grade students studying in the schools located in settlements with low, middle, and high levels of development and chosen via maximum variation sampling method in 2016-2017 academic year. In addition, out of 693 students, 252 (%36,36) of them are low level of development, 211(%30,45) are at middle level of development, and 230 (%33,19) are at high level of development. As a result of the study, it was determined that without considering level of development, most of the participants perceived the concept of evidence as “reviving the photographs of historical facts in our minds, a mirror and footprints which reflect the historical information correctly, a report and a mine of information”, “traffic signs which illuminate the dark sides of history, shed light on the future, and determine the route on a journey in history” but most of the participants at middle and high levels of development perceived history as “finger prints of history which reveal historical facts and eliminate question marks”. While some of the participants at low level of development perceived history as “the memory of past history which takes us to the true history with its knowledge, bring past to the present, and prove historical knowledge”, it was determined that the participants at middle and high levels of development perceived history as “a code that solves historical puzzles, a valuable patch that complements the incomplete historical knowledge”.

Keywords: *Social Studies, Evidence, Metaphor, Picture/Caricature*

Giriş

Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin pedagojik prensipler çerçevesinde öğrenciler için basitleştirilmiş ve kolaylaştırılmış hâlidir. Sosyal bilimler alanında akademik ortamda üretilen bilimsel bilgileri kullanan sosyal bilgiler, bu bilgileri kullanırken öğrencilerin yaş kuşağı, ilgi ve ihtiyaçları ile hazırlanmışlık düzeylerini de göz önünde bulundurmaya çalışmaktadır. Sosyal bilgiler dersi bireyi, toplumu ve çevreyi konu alanı olarak incelerken, öğrencilerin insan-toplum ilişkilerine yönelik bilgi ve tecrübelerini artırmalarını sağlamanın yanı sıra bireyin kendisini, düşüncelerini ve sahip olduğu değerlerini keşif sürecinin ortamını hazırlamaktadır (Kabapınar, 2014). Sosyal bilgiler dersleri tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi, ekonomi vb. gibi sosyal bilimlerin temel alınarak oluşturulmasından dolayı kavramlar açısından oldukça zengindir ve öğrencilerin birçok kavramla karşılaşması doğaldır (Alkış, 2014). Bunlardan biri de kanıt kavramıdır.

Bir şeyin doğruluğu, gerçekliği konusunda kanı verici belge, delil anlamına gelen kanıt (TDK, 1998), bir ifadenin, önermenin, durumun veya olayın üzerinde uzlaşılabilir düzeyde doğruluğuna veya yanlışlığına karar vermede kabul görebilecek bilgi, belge veya akıl yürütme olarak da tanımlanmaktadır (Demir ve Acar, 2002).

Kanıt temelli öğrenme, öğrencilerin sorgulayarak ve kanıtlara dayalı olarak karar vermelerini, düşüncelerine sınır koymadan toplumsal problemleri bütün yönleriyle tartışmaya açmaya imkân tanıyan ve kanıtlara dayalı bir çerçeve çizildiğinden dolayı öğretmenlerin sürece rehberlik etmesini kolaylaştıran bir yaklaşımdır (Pala, 2019). Başka bir deyişle sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin sınıf içerisinde farklı türlerdeki kanıtları kullanmak suretiyle bireysel veya grup halinde yaptıkları çalışmalar ve sorgulamalar yoluyla, küçük birer tarihçi/sosyal bilimci gibi çalışarak birtakım becerileri kazanmalarını amaçlayan zihinsel etkinliklerin tümüdür (Alabaş, 2007).

Kanıtların farklı farklı bilim/araştırma alanları ile meslek gruplarındaki kilit rolü, okul düzeyindeki derslerin öğrenciye indirgenme sürecinde kullanılmıştır. Yapılandırmacı öğrenme anlayışının kilit yaklaşımlarından biri de bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin sınıf içerisinde aktif edilmesi sürecinde öğrencilerin önüne kanıtların konulması ve onların kanıtı temele alan etkinlikler yapmaları olmuştur. “Kanıt Temelli Öğrenme” yaklaşımının düşünen, eleştiren, sorgulayan ve kendini ifade edebilen bireyleri yetiştirmede

önemli bir yeri vardır. Bu yüzden öğretim sürecinde mümkün olduğunca kanıtlarla çalışma yapılması gerekmektedir. Bir yanda öğrencileri hayata hazırlamaya çalışırken diğer yanda günümüz koşullarındaki bilgi yığını içerisinde kaybolmamaları ve yanlış yönlendirilmemeleri için kanıtlarla çalışma öğretmenlere yol gösterici rehber olacaktır (Kabapınar, 2014; 2019).

Kanıt temelli öğrenme, sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri kazanabilmeleri ve önceki öğrendikleri bilgileri işlemelerini desteklemelerine yönelik olarak öğretmenler tarafından kullanılabilir (Bozkurt, 2018).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda belirtildiği üzere ilköğretimde 4 ve 5. sınıf çocukları için kendi kimlik belgeleri, sahip olduğu ilk kitapları, doğum günü kartları, gittiği okullara ilişkin kayıtlar, posta kartları, koleksiyon defterleri, oyuncakları, miras kalmış olan eşyalar, posta kartları, madeni ve kâğıt paralar gibi malzemeler birincil kaynaklardır. Ayrıca kanıtlarla ilgili diğer bir husus da programda ayrı bir başlık olarak işlenen “görsel kanıtlar” dır. Sadece metinden meydana gelen bir yazılı materyal yerine görsel materyaller (resim, harita, fotoğraf, grafik, karikatür vb.), daha etkili olmaktadır ve bazı öğrencilerin görsel tasarımlar yoluyla daha kolay öğrenmelerini sağlamaktadır. Hatta bazı kavramları sözel olarak daha kolay kavrayan öğrenciler bile çoğu durumda görsel desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretiminde tarihî eserler, resimler, fotoğraflar, portreler, yazılı ya da basılı belgeler, haritalar, mitler, edebiyat, folklor, hatırat, anıtlar, yapılar, masallar, müzik, istatistikler vb. görsel kanıt olarak kullanılacak materyal türleridir. Sonuç olarak görsel materyaller mukayese ve kıyaslama yapmak, istatistik ve diğer verileri daha anlaşılır hâle getirmek, sözel mesajları desteklemek, nesnelere daha net görebilmek için büyütme ya da küçültme, bir noktayı aydınlatmak; değişiklikten, farklılıktan, çeşitlilikten faydalanmak; ilişkileri, kural ya da formülleri göstermek maksadıyla kullanılabilir (MEB, 2005a).

2005 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda kanıt kavramı, “Kültür ve Miras” öğrenme alanı “Adım Adım Türkiye” ünitesinde “kanıt kullanarak Atatürk İnkıplarlarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır” kazanımı; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde “yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir” kazanımı ve “Bilim,

Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı “Gerçekleşen Düşler” ünitesinde “kanıtlara dayanarak Atatürk’ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir” kazanımı ile ilişkilendirilmiştir (MEB, 2005a).

2005 yılı 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda kanıt kavramı “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ve “İpek Yolunda Türkler” ünitesinde “Orta Asya İlk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir” kazanımı ilişkilendirilmiştir (MEB, 2005b).

2005 yılı 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda kanıt kavramı “Birey ve Toplum” öğrenme alanı “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesinde “Atatürk’ün iletişime verdiği önem kanıtlar gösterir” kazanımı; “Kültür ve Miras” öğrenme alanı “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde “kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar”, “Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir” ve “şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir” kazanımları ile ilişkilendirilmiştir (MEB, 2005b).

5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ders konularıyla ilgili birçok kanıtlara yer verilmiştir. Örneğin 5. sınıf ders kitabında “Adım Adım Türkiye” ünitesinde görsel kanıt kullanma (nesne, gravür, fotoğraf, temsili resim, karikatür, minyatür vb.) doğrudan verilecek beceri olarak ele alınmıştır. Ders kitapları incelendiğinde hemen hemen tüm ünitelerde gazeteler ve dergilerden alıntılar, mektup örnekleri, tarihsel yemekler, günlüklerden alıntılar, nüfus verileri, mimari çizimler, güncel fotoğraflar/resimler, temsili resimler, haritalar, aile fotoğrafları, sözlü tarih ve görüşme kayıtları, güncel istatistik ve tablolar, resmi raporlar, meteoroloji verileri, karikatürler, şiirler, vb. birçok kanıt türlerine yer verilmiştir (Kabapınar, 2014).

Sosyal bilgiler dersinin öğrenciler açısından sosyal bilim alanlarının onlara sunduğu farklı perspektifleri, bakış açılarını ve değer yargılarını görebilecekleri bir ders olarak görmeleri isteniyorsa sorgulayıcı olmaları, farklı kaynaklarla karşılaştırma yapmaları ve kendi yargılarını üretmeleri konusunda teşvik edilmelidirler. Burada kanıtlar, kaynaklar, yorumlar karşılaştırılmalı ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilmeleri ve tıpkı küçük bir sosyal bilimci gibi çalışabilmeleri için bunlardan yararlanılmalıdır. Bu bağlamda 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrenci merkezli, kendi subjektif düşünce ve değer yargıları oluşturmasının istendiği

bir anlayış hâkimdir. Bu anlayış söz konusu iki programda da “kalıp yargıları fark etme, karar verme, tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme, kanıtı tanıma ve kullanma, kütüphane ve referans kaynakları kullanma, (gazete, televizyon vb.) basılı ve görsel kaynakları kullanma ve değerlendirme, çıkarımda bulunma” gibi benzer kavramlarla yansıtılmıştır. Kanıt temelli öğrenmeyi doğrudan destekleyen bu becerilere ilaveten programlarda zaman, değişim ve süreklilik kavramlarına da vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla programların kazanımlar açısından neredeyse yüzde ellisinin kanıt temelli öğrenmeyle ilişkilendirebilecek bir yapıda olduğu söylenebilir (Özbaş, 2019).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’na göre kanıtlama, öğrencilerin, öğrendikleri şeylerle ilgili bir yargıyı destekleyen bilgileri toplayarak çözümlenmeleri ve söz konusu yargıyı doğrulayan kanıtlar olarak sunmalarıdır. Türkiye’nin çölleşmesi, geçmişten günümüze kültürün taşınması, bazı önemli mesleklerin kaybolmaya başlaması gibi fikirlerini kanıtlamaya çalışmak bu açıdan bir örnektir (MEB, 2005b). 2017 programında da kanıt temelli öğrenme ve kanıtların sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına yönelik genel anlayış 2005 programındaki çerçeveyi de içine alacak biçimde daha kapsayıcı hâle getirilmiştir (Özbaş, 2019)

Yöntem

Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin 5., 6., ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan kanıt kavramına olan bakış açılarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada metaforlar yoluyla veri toplama, yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizinden oluşan nitel araştırma teknikleri beraber kullanılmıştır. Bir araştırma sorusunu aydınlatmak amacıyla mülakat, gözlem ve doküman analizi gibi çok farklı yöntemsel kombinasyonlar kullanılabilir. Çeşitleme, zenginleştirme olarak da adlandırılan üçgenleme (triangulation) yöntemi, çeşitli yöntemlerin (görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi) bir araya getirilmesiyle araştırma desenini güçlendirici bir role sahiptir. Yöntem üçgenlemesi, bir programı veya problemi çalışmak için çoklu yöntemlerin kullanılmasını sağlar ve farklı veri toplama yöntemleri tarafından oluşturulan bulguların tutarlılığının kontrolüne izin verir (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Patton, 2014; Büyüköztürk vd., 2014).

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden olan olgu bilim/fenomenoloji deseni uygulanmıştır. Yaşanılan dünyada olgular, kavramlar, algılar, deneyimler, olaylar, yönelimler ve durumlar gibi birçok şekilde karşımıza çıkmaktadır. Olgu bilim çalışmaları farkında olunan ancak daha ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayışın ihtiyaç olduğu olgulara odaklanmaktadır. Olgu bilim, bütünüyle yabancı olunmayan ancak tam anlamı kavranamayan olguların araştırılmasında uygun bir temel oluşturur. Böylelikle ortaya konulan örnekler, yaşantılar ve açıklamalar yoluyla bir olgunun daha iyi anlaşılmasına ve tanınmasına yardımcı olacak sonuçlar elde edilebilir. Bu açıdan hem bilimsel literatüre hem de uygulamaya önemli katkılar sağlanmış olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Büyüköztürk vd., 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) 2016 yılı gelişmişlik düzey verileri baz alınarak oluşturulmuştur. Gelişmişlik düzeyler alt, orta ve üst olarak belirlenmiştir. 2016-2017 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Kayseri ili merkez ilçelerine ait alt, orta ve üst gelişmişlik düzeyinde bulunan yerleşim yerlerinden amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle on beş ortaokul seçilmiştir. Buna göre alt gelişmişlik düzeyinde 252 (%36,36), orta gelişmişlik düzeyinde 211 (%30,45) ve üst gelişmişlik düzeyinde 230 (%33,19) olmak üzere toplam 693 sekizinci sınıf öğrencisi araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada alt gelişmişlik düzeyinde 57, orta gelişmişlik düzeyinde 47 ve üst gelişmişlik düzeyinde 50 olmak üzere toplam 154 sekizinci sınıf öğrencisi ile görüşme yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Metaforlar Yoluyla Veri Toplama Formu: 8. sınıf öğrencilerinin, 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kanıt kavramını nasıl algıladıklarını incelemek ve analiz etmek amacıyla, metaforları ortaya çıkarmaya yönelik ilgili araştırmalarda (Ablak, 2017; Aydın, 2010; Çepni, 2013; Gedikli, 2014; Karagöz ve Şimşek, 2017; Karahinoğlu, 2015; Kelleci, 2014; Kılcan, 2013; Kılcan ve Akbaba, 2013; Öztürk, 2007; Saban, 2004; 2008; 2009) kullanılan ve geliştirilen metaforlar yoluyla veri toplama formu kullanılmıştır.

Metaforların, bilimsel bilginin oluşturulması ve yorumlama yoluyla dünyanın kavranması süreçlerinde önemli bir yeri vardır. Metaforlar bir durumun betimlenmesi, bir sürecin hızlandırılması veya iyileştirilmesi amacıyla kullanılırlar ve nitel bir veri toplama yöntemi olarak kullanılmak istendiğinde daha çok betimleyici rolü ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla metaforlar betimleme yapmak amacıyla işe koşulduğunda bir olay, bir durum ve kavram mevcut haliyle resmedilmektedir. Mecazı merkeze alan veri toplama çalışmaları, süreç olarak toplanan verilerin doğası icabı açık uçlu sorulara dayalı bireysel ya da odak grup görüşmelerine dayalı çalışmalardan çok farklı olmadığı gibi onlardan daha kolay ve daha pratiktir. Bu durumun yanı sıra mecazlar çalışılan olay, olgu, konu ve durumla ilgili çok zengin bir resim ve görsel bir imge sunarlar (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Morgan, 2006).

Doküman İncelemesi: Araştırmanın diğer bir veri toplama aracı; metafor oluşturulan kanıt kavramına yönelik olarak öğrencilerin çizdikleri resim/karikatürlerden oluşan görsel dokümanlardır. Doküman inceleme, araştırmanın konusuna yönelik bilgilerin olduğu materyallerin analizidir. Veri toplama yöntemi olarak tek başına kullanılabilirdiği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile beraber de kullanılabilir. Görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra çalışılan araştırma problemine ilişkin yazılı ve görsel materyaller araştırma kapsamına alınarak araştırmanın geçerliliği artırılabilir. Böylelikle “verinin çeşitlendirilmesi” amacına da hizmet edilmiş olunacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Aktaş, 2015).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Kanıt kavramına ilişkin çalışma grubundaki katılımcılarla gerçekleştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmanın son veri toplama aracıdır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, yapılandırılmış görüşme tekniğine nazaran daha esnek olup, araştırmacı bir görüşme protokolü ile önceden sormayı planladığı soruları hazırlar. Dolayısıyla araştırmanın amacı çerçevesinde görüşme yapılan bireylerden bilgiler elde etmek amacıyla birtakım soruların yer aldığı görüşme formu kullanılır ve bu formlar aracılığıyla elde edilen bilgiler arasındaki benzerlik ve farklılıklar saptanarak karşılaştırılabilir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirdiği gibi görüşmede görüşülene kendini ifade edebilme imkânını ver-

mesi, analizlerin kolaylığı ve gerek duyulduğunda derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları vardır (Aktaş; 2015; Berg ve Lune, 2015; Büyüköztürk vd., 2014; Türnüklü, 2000).

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması ön uygulama aşaması, asıl uygulama aşaması 1 ve asıl uygulama aşaması 2 olarak üç aşamada gerçekleştirilmiştir (Kılcan, 2017).

Ön Uygulama Aşaması : Bu aşamada çalışma grubunda yer alacak katılımcıların, araştırmanın tamamını ne kadar zamanda tamamlayabileceklerini belirlemek, kullanılacak veri toplama araçlarının amaca uygun olup olmadığını tespit etmek amacıyla önceden izin alınan bir devlet okulunda 34 sekizinci sınıf öğrencileri ile ön uygulama yapılmıştır. Yapılan uygulama sonucunda öğrencilerin tamamı kendilerine verilen formları bir ders saatinde tamamlamışlardır.

Asıl Uygulama Aşaması 1: Çalışmanın birinci uygulama aşamasında, öncelikle gerekli resmi izin Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmıştır. Sınıflarda her bir katılımcıya araştırma yönergesini içeren sayfa da dâhil olmak üzere “kavram” kavramını kapsayan metaforlar yoluyla veri toplama formu dağıtılmıştır. Katılımcıların düşüncelerini serbest ve objektif olarak yansıtabilme için uygulama esnasında kendilerine hiçbir müdahale ya da yönlendirmede bulunulmamıştır. Çizdikleri resim/karikatürle ilgili ekstradan bir fikir, düşünce, görüş açıklama ihtiyacı duyduklarında kâğıdın en alt tarafında yer ayrılan bölme yazabilecekleri söylenmiştir. Uygulamanın tamamlanması için her sınıfta katılımcılara birer ders saati süre verilmiştir.

Asıl Uygulama Aşaması 2: Araştırmanın bu aşamasında katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yapılan bu görüşmede; en az her kavrama ilişkin benzer görsel çizim yapanlardan bir görüşme, farklı görsel çizim yapanlardan bir görüşme ve o kavrama ilişkin hiç görsel çizim yapmayanlardan bir görüşme yapılmıştır. Her bir kavramla alakalı yaklaşık 1-2 dakika olmak üzere toplam 154 katılımcı ile görüşme yapılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi sürecinde literatürde belirtilen (Saban 2004, 2008, 2009; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Kılcan, 2017) şu aşamalardan yararlanılmıştır:

Metafor Kodlama ve Açıklama Aşaması: Bu aşamada öncelikle katılımcıların geliştirdiği metaforlar Microsoft Excel programında alfabetik sıraya dizilerek bir liste oluşturulmuştur. Katılımcıların açıklamalarında, metaforların bariz olarak ifade edilip edilmediğine bakılarak her bir katılımcının formda geliştirdiği metafor kodlanmıştır. Daha sonra katılımcıların formları incelenmiş ve kavrama ilişkin; gerekçesi olmayan metaforların olduğu formlar(i), kavrama yönelik sadece tanımlamaların olduğu formlar(ii) ve kavrama yönelik metaforların geliştirilmediği yani boş bırakılan formlar(iii) işaretlenmiştir.

Resim ve Karikatür Açıklama Aşaması: Katılımcıların oluşturdukları metafora ve gerekçesine ilişkin çizdikleri görsellerin anlaşılır olup olmadığı, oluşturulan metaforu ve gerekçesini yansıtıp yansıtmadığı incelenerek eleme yapılmıştır.

Örnek Metafor Derleme (Gruplama) Aşaması: Bu aşamada katılımcıların oluşturdukları metaforlar ortak özellikleri ve ortak alanlarının belirlenmesi bakımından içerik analizi teknikleri kullanılarak daha küçük gruplara ayrıştırılmıştır.

Kategori Geliştirme Aşaması: Bu aşamada değerlendirmeye alınan ve sıralanan metaforlar, gerekçelerine bakılarak ve ortak özellikleri incelenerek temel kategoriler altında toplanmıştır. Metafor kategorileri oluşturulurken katılımcıların oluşturdukları metaforun gerekçesi dikkate alınmıştır.

Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması: Araştırmanın geçerliği ve güvenirliliği üçgenleme (çeşitleme) stratejisi, Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen uyum yüzdesi formülü ve nitel araştırmalarda başvurulan “inandırıcılık” ve “aktarılabirlik” başlıkları olmak üzere üç yolla sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın geçerliği ve güvenirliliği için, araştırmadan elde edilen kavramsal kategorilerin kapsamındaki metaforların, buldukları kategoriye

temsil edip etmediğini ortaya koymak amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşü cevapları toplam form sayısının üçte biri kadar olup rasgele seçilmiştir. Söz konusu metaforların belirtilen kavramsal kategorilere ait olup olmadığını belirlemek amacıyla, her bir cevap için “uygundur” ya da “değildir” olarak uzmanın onaylaması istenmiştir. Araştırmacının oluşturduğu kategoriler ile uzmanın yapmış olduğu eşleştirmeler karşılaştırılarak görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenmiş, daha sonra araştırmanın güvenilirliği, Miles ve Huberman’ın (1994) uyum yüzdesi formülü (Güvenirlilik = (Görüş Birliği/Görüş Birliği) + Görüş Ayrılığı*100) ile hesaplanmıştır. Sonuç olarak iki kodlayıcı arasındaki uyum oranı alt ve orta gelişmişlik düzeyde %92,5; üst gelişmişlik düzeyde %91,17 bulunmuştur. Nitel araştırmaların güvenilir olması için araştırmacı ile uzmanın değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzerinde olması gereklidir (Saban, 2008; 2009).

Katılımcıların formda yer alan metafor gerekçelerine ilişkin belirtmiş oldukları ifadelerden doğrudan alıntılar yapılmış ve yorum yapılmadan, verinin doğasına elden geldiğince sadık kalınarak aktarılması yoluna gidilerek araştırmanın inanılabilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın uygulanma süreci (verilerin toplanması, örneklem seçimi, katılımcıların nasıl seçildikleri ve özellikleri, verilerin analizi) detaylı ve anlaşılabilir bir biçimde sunulurken araştırmanın aktarılabilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılması: Katılımcıların kavramlara yönelik oluşturdukları bütün metaforlar kategorize edilmiş ve bütün veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra metaforların ve buldukları kategoriyi temsil eden katılımcıların sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Katılımcılar tarafından metaforun geliştirilme gerekçesini belirten ifadelerden yüksek frekansa sahip olanlar aynen alınarak bulgular kısmına tırnak içine, ayrıca bazı katılımcıların çizdikleri görsellere ait açıklamalar da ilgili görsellerin altına yerleştirilmiştir. “A, K38” kodu, katılımcının alt gelişmişlik düzeyine sahip okuldaki 38 numaralı formu dolduran kız öğrenci; “O, E144” kodu orta gelişmişlik düzeyine sahip okuldaki 144 numaralı formu dolduran erkek öğrenci; “Ü, K1” kodu üst gelişmişlik düzeyine sahip okuldaki 1 numaralı formu dolduran kız öğrenci olarak kodlanmıştır. Katılımcıların kanıt kavramına ilişkin görüşlerini ve düşüncelerini detaylı olarak tespit etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Alt gelişmişlik düzeydeki katılımcıların “kanıt” kavramına yönelik oluşturdıkları metaforlar

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Altın	1	1,51	21	İz	1	1,51
2	Ateşin Külleri	1	1,51	22	Kamera	3	4,53
3	Ayna	1	1,51	23	Kan	1	1,51
4	Bir Haritada Çizilmiş Rota	1	1,51	24	Kan İzi	1	1,51
5	Bir Ölünün Mezarı	1	1,51	25	Karanlıktaki Fener	2	3,02
6	Buluş	2	3,02	26	Kardaki Ayak İzi	1	1,51
7	Dedektiflik	1	1,51	27	Kardaki İz	1	1,51
8	DNA	3	4,53	28	Karıncaların Ekmek Kırıntılarını Takip Etmesi	1	1,51
9	Eski Eşyalar	2	3,02	29	Karne	1	1,51
10	Fener	3	4,53	30	Kitaptaki Bilgiler	1	1,51
11	Fotoğraf	1	1,51	31	Mum	1	1,51
12	Fotoğraf Albümü	3	4,53	32	Mürekkep	1	1,51
13	Genlerimiz	1	1,51	33	Müze	2	3,02
14	Göz	1	1,51	34	Parmak İzi	11	16,61
15	Hatıra	1	1,51	35	Saat	1	1,51
16	Hücre Zarı	1	1,51	36	Sokak Lambası	1	1,51
17	Işık	5	7,55	37	Sözlük	1	1,51
18	İngilizce Kelime Bulmak	1	1,51	38	Tarihi Belge	1	1,51
19	İnsanın Duyu Organları	1	1,51	39	Yapbozun Parçası	1	1,51
20	İnsanın Parçası(Biraktığı İz)	1	1,51	40	Yol	1	1,51
Toplam						66	100

Tablo 1 incelendiğinde katılımcılar 40 tane farklı metafor geliştirmişlerdir. Kanıt kavramına ilişkin metaforların sıklık dağılımına bakıldığında en fazla kullanılan metaforların “Parmak İzi” (f=11), “Işık” (f=5), “DNA, Fener, Fotoğraf Albümü, Kamera” (f=3) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Alt gelişmişlik düzeydeki katılımcıların “kanıt” kavramına yönelik geliştirdikleri metafor kategorileri

Sıra No	Kategori	Metaforlar	Metafor Sayısı	f
1	Tarihi Gerçekleri Ortaya Çıkaran	Ayna(1), DNA(2), Dedektiflik(1), Eski Eşyalar(2), Genlerimiz(1), Göz(1), Hatıra(1), İz(1), İnsanın Parçası(Biraktığı İz)(1), Kan İzi(1), Karanlıktaki Fener(2), Mürekkep(1), Parmak İzi(3)	13	18
2	Tarihi Olayları İspatlayan	Bir Ölünün Mezarı(1), DNA(1), İnsanın Duyu Organları(1), Kamera(3), Kan(1), Kardaki Ayak İzi(1), Parmak İzi(7), Saat(1), Tarihi Belge(1), Yapbozun Parçası(1)	10	18
3	Tarihi Olaylar Hakkında Bilgilendirici, Destekleyici Olan	Altın(1), Ateşin Külleri(1), Buluş(2), Fotoğraf(1), Fotoğraf Albümü(3), Hücre Zarı(1), Işık(1) İngilizce Kelime Bulmak(1), Karıncaların Ekmek Kırıntılarını Takip Etmesi(1), Karne(1), Kitaptaki Bilgiler(1), Müze(2), Sözlük(1)	13	17
4	Tarihi Olayları Aydınlatan	Bir Haritada Çizilmiş Rota(1), Fener(3), Işık(4), Kardaki İz(1), Mum(1), Parmak İzi(1), Sokak Lambası(1), Yol(1)	8	13
Toplam			44	66

Tablo 2 incelendiğinde toplamda 44 tane metafor, 66 katılımcı tarafından oluşturulmuştur. Söz konusu metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır.

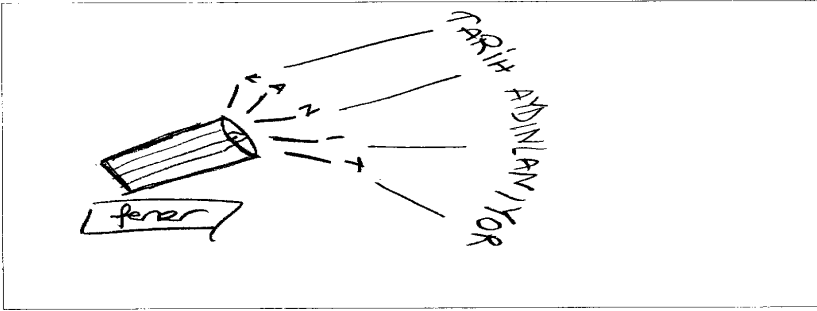
Kategori 1. Tarihi Gerçekleri Ortaya Çıkaran

Tablo 2 incelendiğinde bu kategori toplam 13 metafor ve 18 katılımcıdan oluşmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların sıklık dağılımları incelendiğinde en çok kullanılan metaforların “Parmak izi” (f=3) ve “Eski Eşyalar” (f=2) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanut parmak izi gibidir. Çünkü bir insanın yaptığı olay, parmak iziyle tespit edilebilir. Tarihi kanıtlar da parmak izi gibi iz bırakır. Böylelikle tarihin izini süreriz” [A, E98].

“Kanut eski eşyalar gibidir. Çünkü eski zamanlardan kalan eski bir eşyayı gördüğün zaman o günleri tekrar hatırlarsın. Bu eski eşya ait olduğu döneme ait bir kanıttır. Tarihi kanıtlarla tarihteki olaylar hatırlanır, ait olduğu döneme ait birçok şeyler ortaya çıkar” [A, K132].

“Kanut karanlıktaki fener gibidir. Çünkü bizler karanlıkta kaldığımızda fener sayesinde etrafımız aydınlanır. Kanıt yoluyla tarihteki aydınlatılmamış bilgiler ve tarihi gerçekler ortaya çıkıyor” [A, K8].

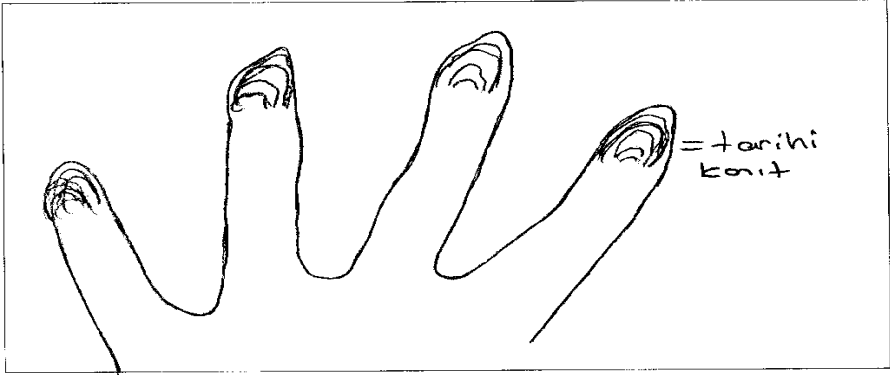
Şekil 1. 8 kodlu katılımcının çizimi

“Kanıtlar karanlık ortamı aydınlatmada kullanılan el fenerine benziyor. Bilinmeyen gerçekler açığa çıkıyor” [Görüşme Kaydı: A, K8].

Kategori 2. Tarihi Olayları İspatlayan

Tablo 2 incelendiğinde bu kategori toplam 10 metafor ve 18 katılımcıdan oluşmaktadır. Metaforların sıklık dağılımlarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların “Parmak izi” (f=7) ve “Kamera” (f=3) olduğu görülmektedir. Metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsele ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanıt parmak izi gibidir. Çünkü uzun bir süre geçse de parmak izinden bir adam bulunabiliyor. Aynen ne kadar süre geçse de yine de tarihten birçok izler kalmıştır. Tarihi kanıtlar da parmak izi gibi bizi sahibine ulaştırır ve tarihi gerçekleri ispatlarlar” [A, K226].

Şekil 2. 226 kodlu katılımcının çizimi

“Parmak izine bakılarak parmağın sahibi olan adam nasıl ispatlanabiliyorsa tarihi kanıtlar da bize tarihi olayları ispatlar” [Görüşme Kaydı: A, K226].

“Kanıt bence nesnel anlatım gibidir. Çünkü nesnel anlatım herkese göre değişmez, ayrıca doğrulanabilir de. Kanıt da tarihi olayların ispatlanabilir olmasıdır. Herkes kafasına göre değiştiremez yani” [Görüşme Kaydı: A, E31].

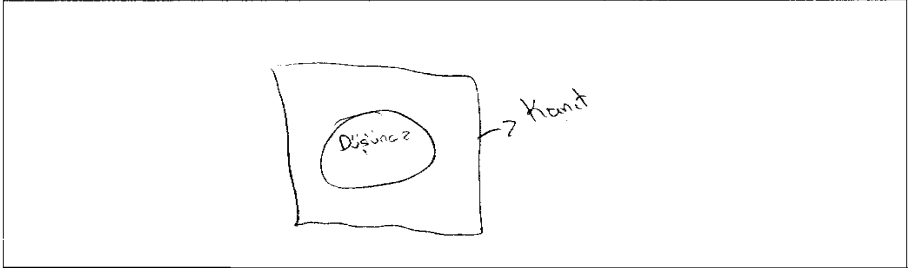
Kategori 3. Tarihi Olaylar Hakkında Bilgilendirici, Destekleyici Olan

Tablo 2 incelendiğinde bu kategoride toplam 13 metafor ve 17 katılımcıdan oluşmaktadır. Metaforların sıklık dağılımlarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların “Fotoğraf Albümü” (f=3), “Buluş” (f=2) ve “Müze” (f=2) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanıt fotoğraf albümü gibidir. Çünkü bir fotoğraf albümünde birçok fotoğraflar olur. Bu fotoğraflara bakarak o dönemle ilgili bilgiler ediniriz. Tarihi kanıtlar da böyledir. Tarihi kanıtlara bakarak o dönemin fotoğrafını zihnimizde canlandırabiliriz” (A, K225)

“Kanıt buluş gibidir. Çünkü uzun süren çalışmalar sonunda herhangi yeni bir buluş yani icat yapılıyor. Tarihi kanıtlar da uzun süren çalışmalar sonunda bulunuyor. İkisi de yepyeni bilgiler içeriyor” [A, K158].

“Kanıt hücre zarı gibidir. Çünkü bir hücrede bulunan hücre zarı, hücreyi zararlı maddelerden korur. Kanıtlar, tarihi doğruları ve düşünceleri, ortaya atılan iddialardan, iftiralardan, yalanlardan korur yani tarihi doğruları desteklemiş olur” [A, K44].

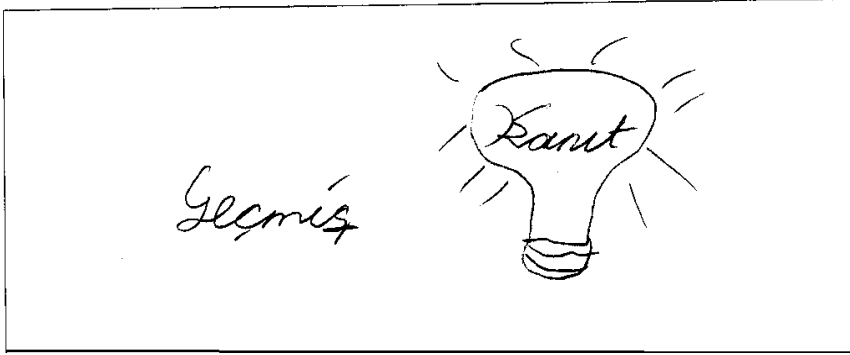
Şekil 3. 44 kodlu katılımcının çizimi

“Kanıtlar, tarihle ilgili düşünceleri sağlamlaştırır. Tarihi kanıtlar, tarihi düşünceleri koruyarak destekliyor” [Görüşme Kaydı: A, K44].

Kategori 4. Tarihi Olayları Aydınlatan

Tablo 2 incelendiğinde bu kategori toplam 4 metafor ve 7 katılımcıdan oluşmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların sıklık dağılımlarına göz atıldığında en çok kullanılan metaforların “Işık” (f=4) ve “Fener” (f=3) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanıt ışık gibidir. Çünkü ışık nasıl ki etrafı aydınlatırsa tarihi kanıtlar da geçmişimizi aydınlatır” [A, E237].

Şekil 4. 237 kodlu katılımcının çizimi

“Kanıt fener gibidir. Çünkü fener çevreyi nasıl aydınlatırsa, kanıtlar da geçmiş tanıyamamız için bizi aydınlatır” [A, K227].

“Bence kanıt sokak lambaları gibidir. Sokak lambaları karanlık yerleri aydınlatır, kanıtlar da karanlık tarihi aydınlatır” [Görüşme Kaydı: A, E84].

Tablo 3. Orta gelişmişlik düzeydeki katılımcıların “kanıt” kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Altın	1	1,96	21	Mayın Arama Cihazı	1	1,96
2	Ampul	1	1,96	22	Mum	4	7,84
3	Ansiklopedi	1	1,96	23	Orman	1	1,96
4	Atalarımızın Mirası	1	1,96	24	Parmak İzi	3	5,88
5	Ayak İzi	1	1,96	25	Pazıl Parçaları	2	3,92
6	Bilgi	1	1,96	26	Sobanın Borusu	1	1,96
7	Bilim Adamları	1	1,96	27	Söz	1	1,96
8	Bir Ülkenin Arşivi	1	1,96	28	Suç	1	1,96
9	Cinayet	3	5,88	29	Suçlu	1	1,96
10	Eski Eşya	1	1,96	30	Tablo	1	1,96
11	Floresan	1	1,96	31	Tanık	1	1,96
12	Geometri	2	3,92	32	Tarihi Ampul	1	1,96
13	Güneş	1	1,96	33	Tarihin Güvencesi	1	1,96
14	İnsan Beyni	1	1,96	34	Teog	1	1,96
15	İz	1	1,96	35	Tohum	1	1,96
16	Kan	1	1,96	36	Toprak	2	3,92
17	Karanlıktaki Işık	1	1,96	37	X-ray Cihazı	1	1,96
18	Küp	1	1,96	38	Yama	1	1,96
19	Matematik	1	1,96	39	Yapboz	2	3,92
20	Matematik Formülleri	1	1,96	40	Yeni Bir Keşif	1	1,96
Toplam						51	100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcılar 40 tane farklı metafor geliştirmişlerdir. Metaforların sıklık dağılımına bakıldığında en fazla kullanılan metaforların

“Terazi” (f=19), “Kuş” (f=5), “Futbol” (f=4), “Özgürlük” (f=4) ve “Eşit Kollu Terazi” (f=3) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Orta gelişmişlik düzeydeki katılımcıların “kanıt” kavramına yönelik geliştirdikleri metafor kategorileri

Sıra No	Kategori	Metaforlar	Metafor Sayısı	f
1	Tarihi Olayları Açıklayarak Bilgi Veren	Atalarımızın Mirası(1), Ayak İzi(1), Bilgi(1), Bir Ülkenin Arşivi(1), Cinayet(2), Eski Eşya(1), Güneş(1), İnsan Beyni(1), İz(1), Parmak izi(1), Söz(1), Suçlu(1), Tablo(1), Tanık(1), Tarihi Ampul(1), Toprak(1)	16	17
2	Tarihi Olayları Ortaya Çıkararak Çözen	Bilim Adamları(1), Cinayet(1), Geometri(2), Matematik(1), Matematik Formülleri(1), Mayın Arama Cihazı(1), Orman(1), Parmak İzi(1), Pazıl Parçaları(2), Teog(1), Tohum(1), Toprak(1), X-Ray Cihazı(1)	13	15
3	Tarihi Olaylara Tamamlayıcı Bakış Açısı Sağlayan	Altın(1), Ansiklopedi(1), Kan(1), Küp(1), Parmak İzi(1), Sobanın Borusu(1), Suç(1), Tarihin Güvencesi(1), Yama(1), Yapboz(2), Yeni Bir Keşif(1)	11	12
4	Tarihi Olayları Aydınlatarak Işık Veren	Ampul(1), Floresan(1), Karanlıktaki Işık(1), Mum(4)	4	7
Toplam			44	51

Tablo 4 incelendiğinde 44 metafor, 51 katılımcı tarafından oluşturulmuştur. Söz konusu metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır.

Kategori 1. Tarihi Olayları Açıklayarak Bilgi Veren

Tablo 4 incelendiğinde bu kategori toplam 16 metafor ve 17 katılımcıdan oluşmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların sıklık dağılımları incelendiğinde en çok kullanılan metaforun “Cinayet” (f=2) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanut cinayet gibidir. Çünkü cinayeti çözmek için kanıt gerekir. Tarihte yaşanmış olayları çözmek için tarihi kanıtlar gerekir” [O, K11].

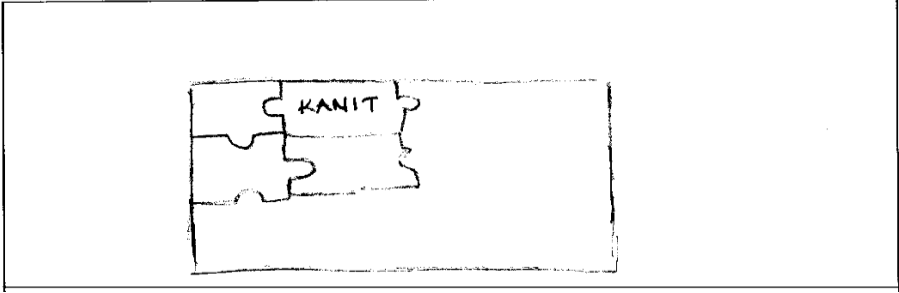
“Kanut deyince benim aklıma bir sözlük geliyor. Çünkü sözlük içinde her şey hakkında bilgi veriliyor ve bu bilgiler doğrudur. Tarihi kanıtlar da bize doğru bilgiler veriyor” [Görüşme Kaydı: O, K4].

Kategori 2. Tarihi Olayları Ortaya Çıkararak Çözen

Tablo 4 incelendiğinde bu kategori toplam 13 metafor ve 15 katılımcıdan oluşmaktadır. Metaforların sıklık dağılımlarına bakıldığında en çok kullanılan

lan metaforların “Geometri” (f=2), “Pazıl Parçaları” (f=2) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanıt pazıl parçaları gibidir. Çünkü bir pazılı pazıl parçalarını birleştirerek bulduğumuz gibi bir olayı da kanıtları birleştirerek buluruz. Tarihi olayları, bulduğumuz kanıtlarla anlarız” [O, E174].

Şekil 5. 174 kodlu katılımcının çizimi

“Kanıt yarım kalmış tarihi şeyleri, pazıl parçaları da yarım kalan görüntüyü ortaya çıkarır” [Görüşme Kaydı: O, E174].

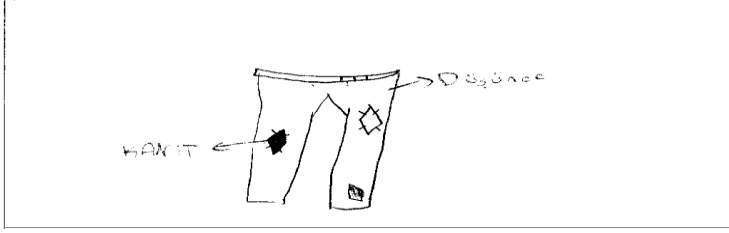
“Kanıt geometri (soruları) gibidir. Çünkü geometride soruların cevabını işlem yaparak buluruz. Kanıtlarla da tarihi soruların cevabını buluruz” [O, K108].

Kategori 3. Tarihi Olaylara Tamamlayıcı Bakış Açısı Sağlayan

Tablo 4 incelendiğinde bu kategori toplam 11 metafor ve 12 katılımcıdan oluşmaktadır. Metaforların sıklık dağılımlarına bakıldığında en çok kullanılan “Yapboz” (f=2) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanıt yapboz gibidir. Çünkü bir yapbozu yaptığımızda bir boşluğa bir parça gelir. Bu da onun oraya ait olduğunun kanıtıdır. İşte tarih de yapboz parçaları gibidir. Her bir yapboz parçası birer tarihi olayla eşleşir” [O, K162].

“Kanıt yama gibidir. Çünkü bir pantolon yırtılınca yama yapılır ve o pantolon bütün, tam ve parçasız olur. Kanıt da yama gibidir. Eğer tarihsel bir düşünceyi belirtiyorsak kanıt göstererek o düşünceyi tam olarak şüphesiz bir şekilde tamamlarız” [O, K115].

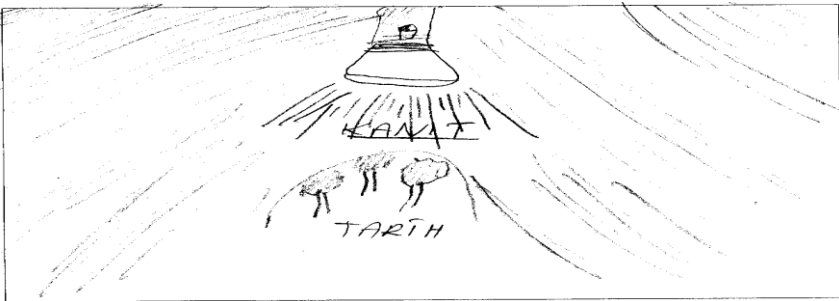
Şekil 6. 115 kodlu katılımcının çizimi

“Kanıtı bir yamaya benzetiyorum. Mesela eski bir pantolonu tarihsel bir düşünce, yamayı da kanıt olarak ele aldım. Yırtık bir pantolon parça parça gözükür. Ama onun yerine bir yama yerleştirirsek pantolon bir bütün gibi olur. İşte biz bir düşünce belirtirsek ve ona bir kanıt gösterirsek bu düşüncemiz daha doğru olur” [Görüşme Kaydı: O, K115].

Kategori 4. Tarihi Olayları Aydınlatarak Işık Veren

Tablo 4 incelendiğinde bu kategori toplam 4 metafor ve 7 katılımcıdan oluşmaktadır. Metaforların sıklık dağılımlarına bakıldığında en çok kullanılan metaforun “Mum” (f=4) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanıt karanlıktaki ışık gibidir. Çünkü karanlıkta ne yapacağımızı bilemeyiz ancak ışık olduğunda doğru bir yol buluruz. Kanıtlar sayesinde tarihte karanlık kalmış olayları aydınlatmış oluruz” [O, K28].

Şekil 7. 28 kodlu katılımcının çizimi

“Çizdiğim resimde görüldüğü gibi karanlıktan doğru yolu bulmamız için ışık (kanıt) gerekir. Burada karanlıkta kalmış tarihi, ancak kanıtların aydınlatabileceğini anlattım” [O, K28].

“Işık nasıl karanlığı aydınlatırsa, kanıt da tarihin karanlıklarını aydınlatır” [Görüşme Kaydı: O, K28].

Tablo 5. Üst gelişmişlik düzeydeki katılımcıların “kanıt” kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Altın	1	1,81	18	İz	1	1,81
2	Anıt	1	1,81	19	Kalıntı	1	1,81
3	Avukat	1	1,81	20	Kan	3	5,43
4	Ayak izi	3	5,43	21	Kan İzi	1	1,81
5	Belge	1	1,81	22	Kimlik	1	1,81
6	Bilgi Hazinesi	1	1,81	23	Lahit	1	1,81
7	Bir Bulmacayı Çözmek	1	1,81	24	Lamba	1	1,81
8	Bulmaca	7	12,67	25	Mezar	1	1,81
9	Buluş	1	1,81	26	Mezar Taşları	2	3,62
10	Büyüteç	1	1,81	27	Miras	1	1,81
11	Ders Kitabı	1	1,81	28	Parmak İzi	10	18,10
12	El İzi	1	1,81	29	Sağlama İşlemi	1	1,81
13	Etrafını Aydınlatan Bir Lamba	1	1,81	30	Takvim	1	1,81
14	Geçmişten Kalan Nesne	1	1,81	31	Tarihin Aynası	1	1,81
15	Hatıra Defteri	1	1,81	32	Trafik İşareti	1	1,81
16	Hazine	1	1,81	33	Yapboz	1	1,81
17	Işık	1	1,81	34	Yazı	1	1,81
Toplam						55	100

Tablo 5 incelendiğinde katılımcılar 34 tane farklı metafor geliştirmişlerdir. Metaforların sıklık dağılımına bakıldığında en fazla kullanılan metaforların “Terazi” (f=7), “Atmosfer” (f=5), “15 Temmuz” (f=4), “Sınıf Başkanlığı Seçimi” (f=4) ve “Eşitlik” (f=4) olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Üst gelişmişlik düzeydeki katılımcıların “kanıt” kavramına yönelik geliştirdikleri metafor kategorileri

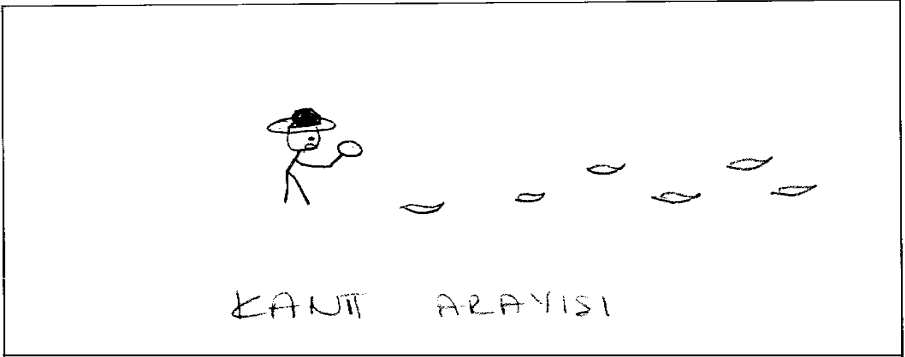
Sıra No	Kategori	Metaforlar	Metafor Sayısı	f
1	Tarihi Olayların Sonucuna Ulaştıran	Ayak İzi(3), Bir Bulmacayı Çözmek(1), Bulmaca(7), Buluş(1), El İzi(1), Işık(1), İz(1), Kan(3), Kimlik(1), Parmak izi(8)	11	27
2	Bilgi Veren	Altın(1), Anıt(1), Bilgi Hazinesi(1), Geçmişten Kalan Nesne(1), Hatıra Defteri(1), Hazine(1), Kalıntı(1), Kan İzi(1), Lahit(1), Mezar(1), Mezar Taşları(2), Miras(1), Tarihin Aynası(1)	13	14
3	Eksik Bilgileri Tamamlayan	Avukat(1), Belge(1), Büyüteç(1), Ders Kitabı(1), Etrafını Aydınlatan Bir Lamba(1), Lamba(1), Parmak İzi(2), Sağlama İşlemi(1), Takvim(1), Trafik İşareti(2), Yapboz(1), Yazı(1)	12	14
Toplam			57	87

Tablo 6 incelendiğinde 57 metafor, 87 katılımcı tarafından oluşturulmuştur. Söz konusu metaforlar ortak özellikleri bakımından 3 kavramsal kategori altında toplanmıştır.

Kategori 1. Tarihi Olayların Sonucuna Ulaştıran

Tablo 6 incelendiğinde bu kategori toplam 11 metafor ve 27 katılımcıdan oluşmaktadır. Metaforların sıklık dağılımlarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların “Parmak izi” (f=8) ve “Bulmaca” (f=7) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

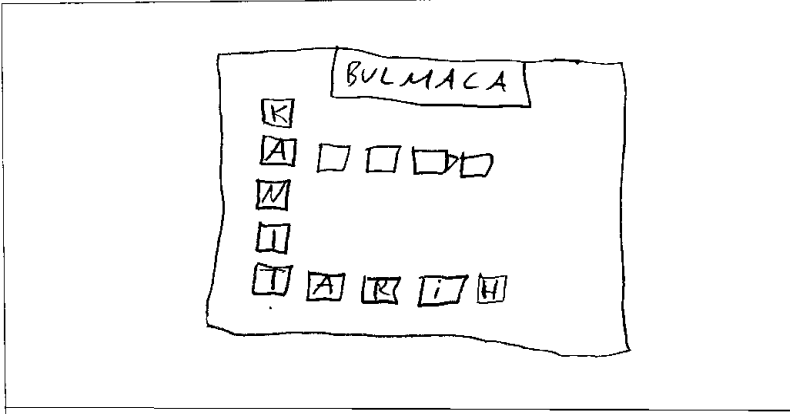
“Kanıt parmak izi gibidir. Çünkü parmak iziyle olayın tümünü bulabiliriz. Tarihi olayları çözen de tarihi kanıtlardır” [Ü, K8].

Şekil 8. 8 kodlu katılımcının çizimi

“Kanıt bularak tarihi olayların sonucuna ulaşılır. Çizdiğim resimde bir kanıt arayan bilim adamı var. Kanıtı bulunca aradığı şeyi de çözmüş olacak” [Görüşme Kaydı: Ü, K8].

“Kanıt bulmaca gibidir. Çünkü bulmacayı çözüncü şifreyi çözeriz. Tarihsel kanıtı çözüncü de tarihi şifreleri çözeriz” [Ü, E187].

Şekil 9. 187 kodlu katılımcının çizimi

“Kanıt deyince aklıma buluş geliyor yani bir şeyi bulma gibidir diyebilirim. Mesela polisler bir olayda kanıtları birleştirerek suçluyu bulurlar. Bilim adamları da birçok kanıtı birleştirerek buluş elde ederler. Tarihte de kanıtlar yoluyla aranan sonuca ulaşılır” [Görüşme Kaydı: Ü, E18].

Kategori 2. Bilgi Veren

Tablo 6 incelendiğinde bu kategori toplam 13 metafor ve 14 katılımcıdan oluşmaktadır. Metaforların sıklık dağılımlarına bakıldığında en çok kullanılan metaforun “Mezar Taşları” (f=2) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanıt mezar taşları gibidir. Çünkü mezar taşları, sahibi hakkında hatta o dönem hakkında bize bilgi verir ve birçok ipuçları içerir. Kanıt da mezar taşları gibi ait olduğu dönemle ilgili bizlere birçok bilgi, belge, ipucu verir. Geçmişte olanları bize hatırlatır” [Ü, E113].

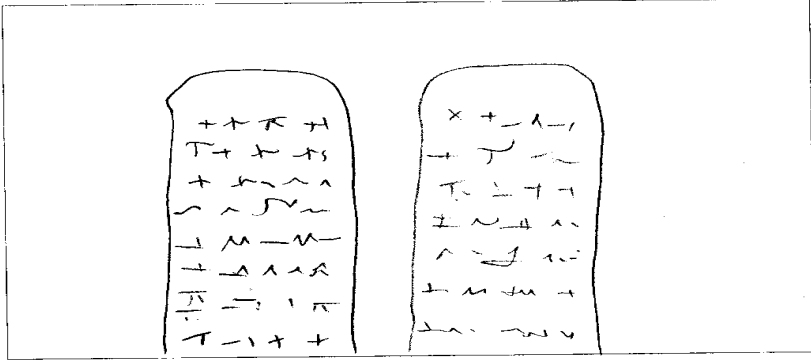
“Kanıt denildiği zaman aklıma tarihten bu yana günümüze gelen bazı şeyler, nesnelere geliyor. Genelde müzelerimizde görürüz biz bunları. Mesela bunlar geçmişten gelen her türlü şey olabilir. Bir iskelet de olabilir, bir vazo da olabilir, bir bardak da olabilir. Bunlar bizim için çok şey ifade eder. Birçok bilgiyi taşırlar. Çünkü tarihimizi bilmemiz için kanıtlar gerekir. Tarihimizi bilmezsek geleceğimizi de bilemeyiz, geleceğimizi aydınlatamayız. Bu yüzden tarihimizi bilmemiz açısından kanıtları görmek ve doğru yorumlamak çok önemlidir” [Görüşme Kaydı: Ü, K93].

Kategori 3. Eksik Bilgileri Tamamlayan

Tablo 6 incelendiğinde bu kategori toplam 12 metafor ve 14 katılımcıdan oluşmaktadır. Metaforların sıklık dağılımlarına bakıldığında en çok kullanılan metaforların “Parmak İzi” (f=2) ve “Trafik İşareti” (f=2) olduğu görülmektedir. Aşağıda metaforların bazı katılımcılar tarafından geliştirilme gerekçelerine, görsellere ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Kanıt parmak izi gibidir. Çünkü parmak izi eksik kalan cinayete ait bilgiyi tamamlıyorsa, yani nasıl suçlu insanı bulduruyorsa, tarihi kanıt da tarihte yaşanmış olay, savaş, barış, antlaşma, göç vs. ile ilgili yarım kalan bilgileri, gerçekleri tamamlayarak öğrenmemizi sağlar” [Ü, K103].

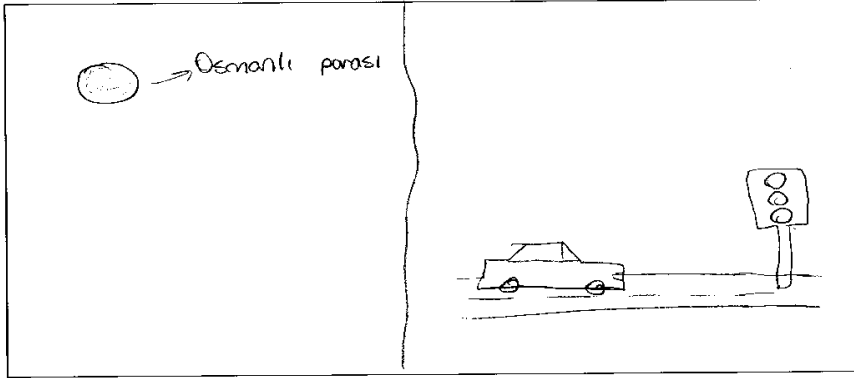
“Kanıt parmak izi gibidir. Çünkü nasıl ki parmak izi yapılan işi kimin yaptığını açığa çıkarırsa, kanıt da tarihteki eksikliği öyle ortaya çıkarır. Orhun kitabeleri, Mısır piramitleri, İbn-i Sina'nın eserleri vb. kanıtlar o döneme ait eksik bilgilerimizi tamamlıyor” [Ü, E164].

Şekil 10. 164 kodlu katılımcının çizimi

“Kanıtla ilgili olarak Orhun Kitabelerini çizdim. Orhun Kitabeleri olmasaydı o döneme ait bilgilerimiz eksik kalırdı. İşte bu kitabeler sayesinde artık eksik bilgilerimizi tamamlıyoruz. Yani kitabeler birer tamamlayıcı kanıttır” [Görüşme Kaydı: Ü, E164].

“Kanıt trafik işareti gibidir. Çünkü trafikte trafik işaretleri nasıl bize yol almamıza yardımcı olursa, kanıtlar da tarihte bize yardımcı olur, eksiklerimizi tamamlar” [Ü, E53].

Şekil 11. 53 kodlu katılımcının çizimi

“Trafik işaretleri ile gideceğimiz yolu tamamlarız. Kanıt için mesela bir Osmanlı parası düşünelim. Bu para belki bize yol gösterir. Bu paraya bakarak belki o döneme ait birçok eksikliğimizi tamamlarız” [Görüşme Kaydı: Ü, E53].

Sonuç ve Tartışma

Katılımcıların kanıt kavramına yönelik olarak geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturulan kategorileri, katılımcıların çizdiği resim/karikatürler ve katılımcılarla yapılan görüşmeler incelendiğinde; alt ve orta gelişmişlik düzey başta olmak üzere katılımcıların büyük çoğunluğu kanıt hakkında “Tarihi gerçekleri araştırarak izini sürmemizi, eski dönemlerde olmuş olaylar hakkında birçok gerçekleri açığa çıkararak olayların içyüzünü öğrenmemizi ve anlamamızı sağlayan, tarihi soruların cevabını bulmamızı kolaylaştıran, tarihin derinliklerine yönelik kalmış soru işaretlerini gideren tarihi hatıralar ve izler” şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır (A98, A97, A101, A132, A130, A8/O174, O108, O149, O189, O197, O11/Ü8 vd.). Bu ifadelerden yola çıkarak katılımcıların “kanıt” kavramını “tarihi gerçekleri ortaya çıkaran, soru işaretlerini gideren, tarihin parmak izleri” olarak algıladıkları söylenebilir. Katılımcıların çizdikleri resim/karikatürler ve görüşme kayıtları (A132, A8/O174, O149, O189, O197, O11/Ü8 vd.) bu algıyı doğrular özelliindedir.

Kanıt kavramına yönelik bir başka bulgu ise, gelişmişlik düzey farkı gözlemlenmesinin katılımcıların büyük bir çoğunluğu kanıt kavramı hakkında “Tarihin ilgili dönemine ait verdiği bilgiler ve ipuçlarıyla o dönemin fotoğrafının zihnimizde canlanmasını sağlayan, içerdiği birçok tarihi bilgilerle birçok tarih konusu hakkında ortaya atılan birçok yanlış bilgilerin çürütülmesini

sağlayarak doğru olanını günümüze yansıtan bir ayna, tarihte neler olup bittiğini gösteren ayak izleri, tarih sahnesinde rol almış tüm kişiler ve olaylar hakkında bizlere bilgi veren bir karne, bir bilgi hazinesi” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır (A225, A229, A158, A41, A44, A247, A45, A152/O20, O34, O100, O126, O168/Ü113, Ü32, Ü38, Ü111 vd.). Buradan hareketle katılımcılar kanıt kavramını *“tarihi gerçeklerin fotoğrafını zihnimizde canlandıran, tarihi bilgileri doğru olarak yansıtan bir ayna, tarihin ayak izleri, değerli bilgileri içeren bir karne ve bilgi hazinesi”* olarak algıladıkları yorumu yapılabilir. Katılımcıların çizdikleri resim/karikatürler ve bunlarla ilgili görüşme kayıtları(A44, A152/O4/Ü32, Ü38, Ü111 vd.) bu algıyı destekler özelliktedir.

Kanıt kavramına yönelik ulaşılan diğer bir sonuç ise, daha çok alt gelişmişlik düzey olmak üzere katılımcıların çoğunun kanıt kavramına yönelik olarak *“Şimdiye kadar ortaya çıkarılmamış bilgileri ortaya çıkararak bu bilgileri doğrulayan; bizleri tarihi gerçeklerle buluşturan; verdiği bilgilerle bulunduğu tarih dönene ait izleri bugüne taşıyan; eldeki mevcut bilgileri destekleyerek doğruluğunu kuvvetlendiren ve tarihsel algılarımızı güçlendiren; tarihsel gerçeklerin ve olguların nedenini, sonucunu ispatlayan; geçmişin hafızası”* şeklinde görüş bildirmişlerdir (A219, A226, A248, A88, A97, A188, A164, A15, A66 vd.). Buradan yola çıkarak katılımcıların kanıt kavramını *“verdiği bilgiyle bizleri doğru tarihe götüren, geçmişi bugüne taşıyan, tarihsel bilgileri ispatlayan, geçmiş tarihin hafızası”* şeklinde algıladıkları söylenebilir. Katılımcıların görüşmelerde belirttikleri ifadeler (A66, A226, A31) bu algıyı destekleyebilecek niteliktedir.

Kanıt kavramına yönelik elde edilen bir diğer bulgu ise, gelişmişlik düzey farkı aranmaksızın katılımcıların büyük çoğunluğu kanıt kavramına yönelik *“Geçmiş tarihe yönelik olarak tarihi kalıntıları, mezarları, eserleri, bilinmeyenleri, karanlıkta kalmış birçok noktaları aydınlatarak netleştiren; geçmişimizi daha iyi tanımamızı sağlayarak geleceğimize ışık tutan; geçmişte yaşanmış olayları, savaşları, barışları, antlaşmaları, göçleri vs. ile ilgili yarım kalan bilgilerimizi tamamlayarak daha doğru bir şekilde öğrenmemizi sağlayan ve tarih yolculuğundaki yolumuzu kaybetmemek için rotamızı belirleyen trafik işaretleri”* şeklinde görüş bildirmişlerdir (A102, A228, A237, A227, A233, A240, A105, A252, A3, A247/O28, O89, O95, O196/Ü103, Ü164, Ü53, Ü151, Ü16, Ü191, Ü215 vd.). Bu görüşlerden hareketle katılımcılar kanıt kavramını *“tarihin karanlık noktalarını aydınlatan, geleceğe ışık tutan, tarih yolculuğunda ro-*

tayı belirleyen trafik işaretleri” olarak algıladıkları yorumu yapılabilir. Katılımcıların çizdikleri resim/karikatürler ve görüşme kayıtları (A237, A240/O28, O196/Ü164, Ü53, Ü215 vd.) bu algıyı doğrular özelliindedir.

Kanıt kavramına ilişkin başka bir bulgu ise, daha çok orta ve üst gelişmişlik düzey katılımcılarının kanıt kavramına yönelik “Belli bir tarihi döneme ait olgularla ilgili bilinmeyenleri (bulmacaları) çözerek olgunun sonucuna (şifresine) varmamızı sağlayan, tarihsel düşünce parçalarını yapboz parçaları gibi tamamlayarak eksik bilgilerin bütününe ulaşmamızı kolaylaştıran, tarihi düşünce ve bakış açılarımızı değiştirebilen değerli bir yama” şeklindeki ifadedir (O162, O33, O115, O204, O167/Ü11, Ü149, Ü170, Ü173, Ü187, Ü80 vd.). Buradan hareketle katılımcılar “kanıt” kavramını “*tarihi bulmacaları çözen bir şifre, eksik kalmış tarihi bilgileri tamamlayan değerli bir yama*” olarak kabul ettikleri söylenebilir. Katılımcıların çizdikleri resim/karikatürler ve görüşme kayıtları (O115, O210/Ü18, Ü80) bu algıyı doğrular niteliktedir.

Özcan’ın (2010) yaptığı çalışmada ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi programında yer alan “Adım Adım Türkiye” ünitesindeki kanıt kavramında tam öğrenme alt sınırının (%70) üzerine çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum öğrenci cinsiyetine, öğrenim görülen okula, ailenin ekonomik durumuna göre de anlamlı bir farklılık göstermemişken anne ve babanın eğitim durumuna göre farklılık göstermiştir. Özkaya’nın (2010) yaptığı araştırmada altıncı sınıf öğrencilerinin “kanıt” kavramına ulaşma oranı %75,6 olarak belirlenmiştir. Akgün’ün (2014) yaptığı çalışmada ise yedinci sınıf öğrencilerinden “kanıt” kavramını doğru anlayanların oranı %47,1 olarak bulunmuştur. Aynı şekilde Akşit’in (2016) yaptığı çalışmada yedinci sınıf öğrencilerinin “kanıt” kavramı hakkında önbilgi ve algılarının sınırlı olduğu ve ancak süreçte yapılan etkinlikler ile belirgin bir ilerleme sağlandığı görülmüştür.

Bu çalışmada katılımcılar kanıt kavramını “tarihi gerçekleri ortaya çıkarma, soru işaretlerini giderme, tarihi bilgilerin doğruluğunu ispatlama, değerli bilgileri içirme, geçmiş bugüne taşıma, tarihin karanlık noktalarını aydınlatma, geleceğe ışık tutma, tarih yolculuğunda rotayı belirleme, tarihi bilinmeyenleri çözme, eksik kalmış bilgileri tamamlama” gibi çeşitli yönlerden değerlendirme yaparken “kanıt niteliği taşıyan birinci ve ikinci elden kaynaklar, görsel kanıtlar ve materyaller kullanma, eleştirel düşünme, tarihi empati” gibi kanıt kavramına ilişkin görüşler bildirmemişlerdir. Yapılan bazı çalışma-

larda görüldüğü gibi kanıt kavramı öğrenim seviyesi açısından ele alındığında kavramı yeterli algılayanlar olduğu gibi kavramı yeterli algılayamayan ya da kavram yanılığına sahip olan öğrencilerin olduğu görülmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, yukarıdaki bazı çalışmaların bulgularıyla birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların kanıt kavramını birçok açıdan açıklayabildikleri görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların kanıt kavramına yönelik yeterli algılarının, yetersiz ve eksik algılarından daha fazla ve olumlu olduğu yorumu yapılabilir.

Kanıt kavramının öğretiminde öğrencilerin özellikle tarih konularında sosyal bilimlerin/tarihin yöntemini kullanarak bir bakış açısını nasıl geliştireceği ve bu açıdan hem geçmişte hem bugün yaşanmış olayları açıklamada, anlamlandırmada ve yorumlamada nasıl kullanacağı öğretilmelidir. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler/tarih disiplininin temel yaklaşımı ile metodolojik kavramlarının öğrenciye tanıtılarak bu temelde becerilerin oluşturulmasında yarar vardır. Dolayısıyla öğrencilerin tarihi olayları gündelik yaşam dilinden çok tarihin diliyle konuşabilen bir yardımcının (uzman, akademisyen, öğretmen, ders kitabı vs) rehberliğinde sosyal bilimler/tarih yöntemine ilişkin etkinlikler ve faaliyetler içerisinde yer almalıdır. Ayrıca öğrencilere sosyal bilgi ya da tarihsel bilginin üretilmesinin temelinde kanıtların olduğu fark ettirilmeli, kanıtların güvenilirliğinin sorgulanması ve analizi yoluyla ilgili konulara yönelik bir paradigma geliştirebilecekleri öğretilmelidir.

Bu çalışmada sekizinci sınıf öğrencilerinin görüşlerinden yararlanılmıştır. Bunların dışında ilkokul 4. sınıf ve ortaokulun 5.,6. ve 7. sınıf öğrencilerinin, lise ve üniversite öğrencilerinin, öğrenci velilerinin, öğretmen adaylarının ve sosyal bilgiler/tarih öğretmenlerinin görüşlerinden de yararlanılabilir. Eğitim bilimleri alanında farklı ders ve sınıf düzeylerinde öğrenci algılarının ortaya çıkarılmasında metafor ve karikatür/resim kullanımı bir yöntem olarak kullanılabilir.

EXTENDED ABSTRACT

**Student Perceptions about the Concept of
“Evidence” in Social Studies Curriculum**

*

Kerem Bozdoğan- Cemal Güven

Gözüakçalar Primary School, Necmettin Erbakan University

Social studies course is the simplified and facilitated version of social sciences for students within the framework of pedagogical principles. Social studies which use scientific knowledge generated in academic setting in social sciences try to consider students’ age groups, interests and needs, and levels of readiness while using this knowledge. While social studies course explores an individual, society, and environment as the subject field, it not only increases students’ knowledge and experiences about people-society relationships but also it paves the way for the individual’s discovery process of himself, his ideas, and his values (Kabapınar, 2014).

Evidence-based learning is an approach which offers opportunities for students to question and to make decisions based on evidence, to open social problems with all dimensions for discussion without restricting their opinions and which facilitates teachers’ guidance in the process due to the framework drawn based on the evidence (Pala, 2019). In other words, it is all of the cognitive activities which aim at having students acquire a set of skills by working as little historians /social scientists by questioning and individual or team work activities by means of using different types of evidence in the class in social studies course (Alabaş, 2007).

If students are wanted to regard social studies course as a lesson in which they will consider different perspectives, viewpoints, and value judgments offered by social science fields, they must be encouraged to be inquisitive, make comparisons with different resources, and generate their own judgements. Here, evidence, sources, and interpretations must be compared, and they must benefit from these in order to work as a little historian. Within this context, the social studies course curriculum in 2005 and 2017 has a dominant understanding which is student-centred and requires students to generate their own subjective opinions and value judgements. This understanding was reflected in

both curricula with similar concepts such as “realizing stereotypes, decision-making, distinguishing historical phenomena and interpretations, recognizing and using evidence, using library and reference sources, using and evaluating printed and visual sources (newspaper, television, and so on), and making deductions. In addition to these skills which promote evidence-based learning, the concepts of time, change, and sustainability were emphasized in the curricula. Thus, it can be stated that nearly 50% of the curricula have a structure that could be associated to evidence-based learning regarding learning outcomes (Özbaş, 2019).

According to the 2005 Social Studies Curriculum, proof is the analysis of information which students gather that supports the judgement related to what they have learnt and then presentation of it as evidence that proves the judgement in question. Trying to prove some ideas such as deforestation of Turkey, transferring cultures from past to present, and loss of some jobs is an example from this respect (MEB, 2005b). In the 2017 curriculum, evidence-based learning and the general understanding of using evidence in social studies education has become more inclusive by involving the framework in the 2005 curriculum (Özbaş, 2019).

Qualitative research methods including data collection via metaphors, semi-structured interviews, and document analysis were used together in this study which aimed at determining 8th grade secondary school students' views about the concept of evidence included in the 5th, 6th, and 7th grade Social Studies Curriculum. Methodology triangulation facilitates the use of multiple methods to study a program or a problem and also allows to assure the consistency of findings through the use of variety of methods to collect data. Due to the combination of variety of methods (interview, observation and document analysis), it has a role to strengthen the research design (Yıldırım and Şimşek, 2018; Patton, 2014; Büyüköztürk and et al., 2014).

Phenomenology, one of the qualitative research method designs, was used in this research. Phenomena appear in many ways in the world we live in in terms of concepts, perceptions, trends, and conditions. Phenomenology studies focus on the phenomena which are consciously experienced, but which lack in-depth and detailed understanding. Phenomenology lays a suitable foundation to investigate phenomena which we are not completely stranger to but at the same time which we do not comprehend its full meaning. Thus, examples, explanations, and experiences which will provide results to help understand

and recognize a phenomenon much better can be introduced. With this respect, this study can make important contributions to scientific literature and practice (Yıldırım and Şimşek, 2018; Büyüköztürk and et al., 2014).

The population of the study was composed considering the 2016 level of development data of Turkish Statistical Institute (TUIK). The levels of development were identified as low, middle, and high. Fifteen secondary schools located in settlements with low, middle, and high levels of development belonging to the central districts of Kayseri were chosen via maximum variation sampling method, one of the purposeful sampling methods, in fall term of 2016-2017 academic year. According to this, a total of 693 8th grade students, 252 (%36,36) at low level of development, 211(%30,45) at middle level of development, and 230 (%33,19) at high level of development, composed the population of the research. In the research, an interview was carried out with a total of 154 8th grade students, 57 at low level of development, 47 at middle level of development, and 50 at high level of development.

When the metaphors developed by the participants for the concept of evidence and categories generated based on this, pictures/cartoons drawn by the participants, and interviews carried out by the participants were examined, most of the participants mainly at low and middle levels of development stated that evidence “was memories and traces which allowed us to follow traces of historical facts by investigating them, to learn and understand the inside of events that happened in ancient times by uncovering many facts about them, made it easy for us to find answers to historical questions, and eliminated question marks that spread from the bottom depths of history”.

Another finding about evidence is that most of the participants, without considering levels of development, expressed the following statements about the concept of evidence : “enables us to revive the photographs belonging to a period of history with information and clues it gives, a mirror which reflects what is true by refuting a lot of wrong information that is suggested about many history subjects with a lot of information it has, foot prints which show what happened in history, a report which gives information to us about the people and events that had a role on the stage of history, and a mine of information.

Considering another finding obtained, most of the participants mostly at low level of development stated the following about the concept of evidence :

“Verifying information by uncovering information which has not been revealed till now; meeting us with the historical facts; carrying traces belonging to the period it was found with the information it provides, strengthening the accuracy of the existing information by supporting it and reinforcing our historical perceptions; proving the reasons and results of historical facts and phenomena; memory of the past”.

Another finding about the concept of evidence involves the statements of most of the participants without considering differences between the levels of development and they stated, “Evidence clarifies past history by shedding light on historical ruins, graves, works of art, unknowns, many points remaining in darkness, sheds light on our future by enabling us to recognize our past much better, enables us to learn history more correctly by completing our lack of knowledge about the wars, peace, treaties, immigrations, and experiences in the past, and is the traffic signs that determine our route in order not to lose our way in our trip in history”.

Another finding about the concept of evidence involves the statements of the most of the participants at middle and high levels of development about the concept of evidence: “A very valuable patch that allows us to reach the result (password) of the phenomenon by solving the unknowns (puzzles) related to the facts of certain historical period, making it easier for us to reach all of the missing information by completing the pieces of historical thought like jigsaw pieces, and being able to change our historical thoughts and perspectives”.

A study carried out by Özcan (2010) revealed that 5th grade elementary school students could not go over the threshold level of complete learning (70%) with the concept of evidence included in the unit called “ Step by Step Turkey” in social studies course. While this condition did not reveal a significant difference considering the student gender, school studied, and economic status of the family, it exhibited significance considering parents’ education. The study carried out by Özkaya (2010) determined that 6th grade students’ ratio of reaching the concept of level was found 75,6%. In the study carried out by Akgün(2014), it was found that the ratio of 7th grade students who understood the concept of “evidence” was 47,1%. Similarly, Akşit’s (2016) study revealed that 7th grade students’ priori knowledge and perceptions about the concept of “evidence” were limited and they could achieve a specific progress with the activities carried out in the process.

In this study, while participants evaluated the concept of evidence in different ways such as “revealing historical facts, eliminating question marks, proving historical knowledge, transferring past to present, including valuable information, illuminating dark sides of history, shedding light on future, determining the route on a trip in history, solving the historical unknowns, and completing missing information”, they did not reveal opinions about the concept of evidence such as “primary and secondary sources that have evidential value, visual sources and materials, critical thinking, and historical empathy”. As seen in some studies carried out, when the concept of evidence is considered in terms of level of education, there are those who perceived the concept adequately and there are students who did not perceive it adequately or had misconception. When the findings obtained in this study are evaluated with the findings of some studies, it is found that the participants could explain the concept of evidence in many ways. Thus, it can be interpreted that participants have more adequate and more positive perceptions towards the concept of evidence than their missing and inadequate perceptions.

Kaynakça / References

- Ablak, S. (2017). *Sosyal bilgiler programındaki becerilere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akgün, İ. H. (2014). Sosyal bilgiler dersi 7. sınıf kültür ve miras öğrenme alanı Türk tarihine yolculuk ünitesinde geçen kavramların öğrenilme düzeyi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 9(5), 105-116.
- Akşit, İ. (2016). *Yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde Türk tarihinde yolculuk ünitesinde geçen bazı kavramların öğrenilmesi sürecinde karşılaşılan sorunların belirlenmesi ve çözümüne yönelik bir eylem araştırması*. Doktora tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Aktaş, M. C. (2015). Nitel veri toplama araçları. Metin, M. (Ed.). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. içinde(s. 337-371). Ankara: Pegem Akademi.
- Alabaş, R. (2007). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenme modeli: bir eylem araştırması*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alkış, S. (2014). Sosyal bilgilerde kavram öğretimi. Safran, M. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 69-92). Ankara: Pegem Akademi.

- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1293-1322.
- Berg, B. L., and Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. Ed.: Aydın, H.). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Bozkurt, F. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde kanıt temelli öğrenme uygulamaları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(24), 334-353.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, O. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya kavramlarına ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, Ö., ve Acar, M. (2002). *Sosyal bilimler sözlüğü*. (3. baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Gedikli, Ö. (2014). *Ortaokul 2.,3.. ve 4. sınıf öğrencilerinin türkçe öğretmenini algılayışının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. (2019). Kanıt temelli öğrenme; tanım, kapsam, yaklaşımlar. Kabapınar, Y. (Ed.), *Kimlik belirleyen derslerde kanıt temelli öğrenme*. içinde(s. 29-54). Ankara: Pegem Akademi
- Karashañoğlu, A. (2015). *Öğrencilerin metaforik sınav algıları velilerin okula yönelik görüşleri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kelleci, D. (2014). *Sınıf öğretmeni adaylarının iklim kavramına ilişkin algılarının metafor yoluyla incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılcan, B., ve Akbaba, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 5(3), 113-137.
- Kılcan, B. (Ed.). (2017). *Metafor ve eğitimde metaforik çalışmalar için biruygulama rehberi*. Ankara: Pegem Akademi.
- MEB (2005a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- MEB (2005b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Miles, M. B., and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Morgan, G. (2006). *Images of organization*. (Updated edition). Thousands Oaks, CA: Sage Publications.
- Pala, Ç.B. (2019). Kanıt temelli öğrenme temelinde sosyal bilgiler derslerinde güncel tartışmalı konulara bakmak: tehlikeli konular güvenli sınırlar. Kabapınar, Y. (Ed.), *Kimlik belirleyen derslerde kanıt temelli öğrenme* (s. 187-220). Ankara: Pegem Akademi.
- Özbaş, B.Ç. (2019). Güncel sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında kanıt temelli öğretim. Kabapınar, Y. (Ed.), *Kimlik belirleyen derslerde kanıt temelli öğrenme* (s. 187-220). Ankara: Pegem Akademi.
- Özcan, N. (2010). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan “adım adım Türkiye” ünitesindeki kavramların öğrenilme düzeyi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkaya, F. (2010). *Altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi 3. ve 4. ünitesinde bulunan kavramların bazı değişkenlere göre öğrenilme düzeyi*. Yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının coğrafya kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 55-69.
- Pala, Ç.B. (2019). Kanıt temelli öğrenme temelinde sosyal bilgiler derslerinde güncel tartışmalı konulara bakmak: tehlikeli konular güvenli sınırlar. Kabapınar, Y. (Ed.), *Kimlik belirleyen derslerde kanıt temelli öğrenme* (s. 187-220). Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip olduğu zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A., Koçbeker, B.N., ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.

- TDK (1998). *Türkçe Sözlük*. (8. bs., C. 1-2). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2016). *Kayseri ili merkez ilçelerine ait gelişmişlik düzeyi verileri*. Veriler Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elektronik posta yoluyla elde edilmiştir.
- Tmkl, A. (2000). Eđitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitelik bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24, 543-559.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitelik araştırma yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Bozdoğan, K. ve Güven, C. (2020). Sosyal bilgiler đretim programında yer alan "kanıt" kavramına ilişkin đrenci algıları. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(31), 4012-4046. DOI: 10.26466/opus.691136